

WIJ, CARTOONISTEN

Het weekblad *Wij* als siertuin van grafisch talent

Het ADVN bewaart meer dan 250 originele cartoons die voor *Wij, Vlaams Nationaal* werden getekend. Het merendeel is afkomstig uit een recente overdracht van Maurits Van Liedekerke, die meer dan dertig jaar medewerker en hoofdredacteur van *Wij* was. Het gaat vaak om echte werkdocumenten, recht uit het atelier van het tijdschrift, met onder meer verknipte en opnieuw opgeplakte tekeningen. De collectie bestaat hoofdzakelijk uit werk van Omer (90 tekeningen), Ian (60) en Titte (35), maar omvat ook bijdragen van Gejo, Guust, Leo Dress, Picha, Redmond en Brasser. Het grootste deel van de cartooncollectie dateert uit het begin van de jaren 1970 tot in de jaren 1980 en sluit nauw aan bij de

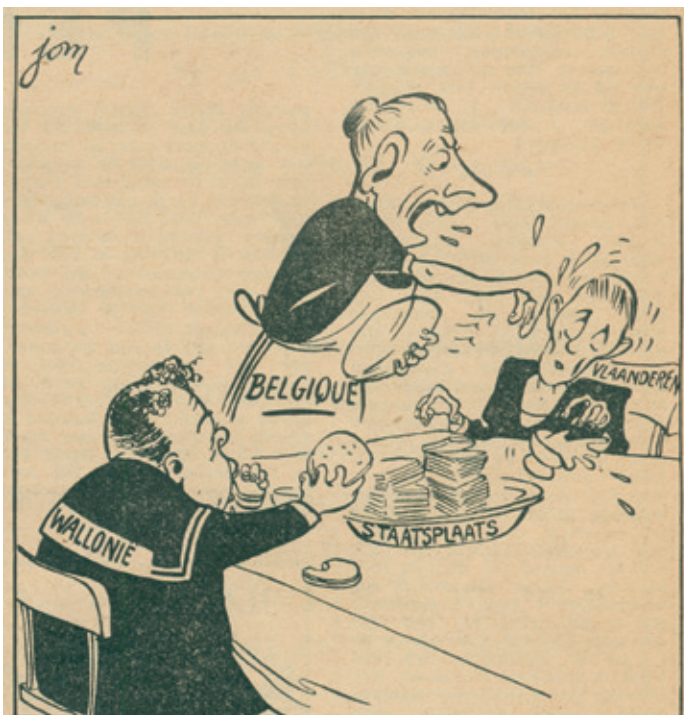
politieke actualiteit die ook in *Wij* centraal stond. Terugkerende thema's zijn onder andere de regering-Leburton, de 'verfransing van Brussel', de Grendelgrondwet, begrotingen en besparingen, de oliecrisis en ook de communautaire symboliek, waarbij de Vlaamse leeuw en de Waalse haan vaste protagonisten zijn. Naar aanleiding van de overdracht beschrijft Maurits Van Liedekerke de cartoonisten van *Wij*.

Al in het eerste nummer van *De Volksunie* (januari 1955), het maandblad van de gelijknamige en in 1954 opgerichte partij, plaatste de redactie drie karikaturen. Het ging om tekeningen van cartoonist Jom (Willy Mertens, 1920-1957). Ze hadden vanzelfsprekend iets te maken met de toenmalige politieke toestand en de wijze waarop Vlaams-nationalisten deze beoordeelden. Een tekening beeldde fraude uit, gepleegd door een liberale minister, een andere prent toonde hoe Vlaamse arbeiders naar Wallonië werden gevoerd in de hoop de heersende werkloosheid op te lossen. De derde prent verbeeldde de Belgische staat als een moeder die haar Waalse kind met lekkers overlaadt, terwijl haar Vlaamse kind boosaardig aan de oren wordt getrokken. Toen de tekenaar, die onder de naam Sinjoorke ook in 't *Pallierterke* publiceerde, in 1957 overleed, werd hij opgevolgd door Just (Paul Mariën, 1932). Vervolgens kwam KAM (naam onbekend) aan bod, die tekeningen leverde onder de titel Tjeef Kaloot, schild en zwaard van Vlaanderen. Ook tekenaar Leo Dress (Leo Dresselaers, 1943-2024) kwam in wekelijkse afleveringen als Juan de anarchist aan bod.

Weekblad

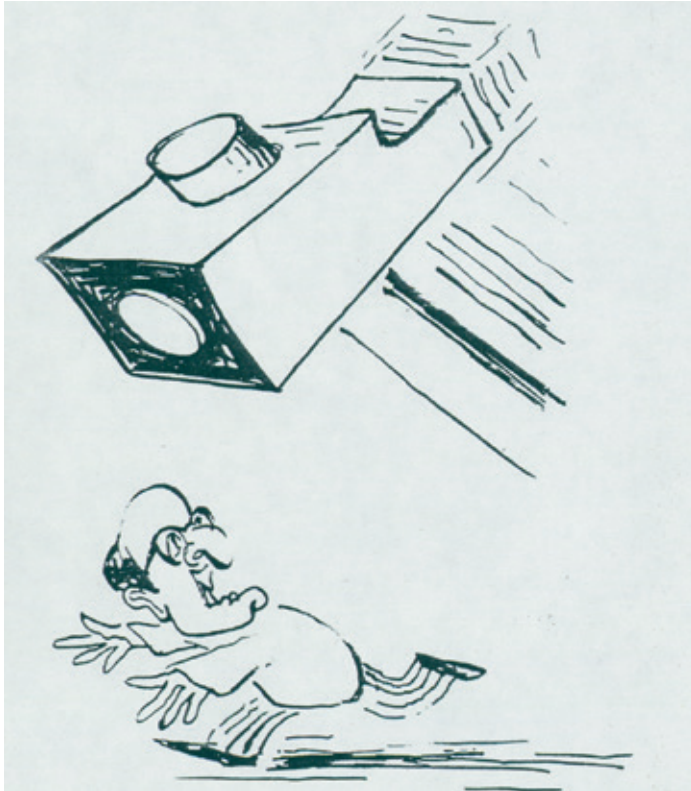
In het vooruitzicht van de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1964 werd *De Volksunie* een weekblad. Voor het 11 juli-nummer van dat jaar pakte de redactie uit met een volle voorpagina ontworpen door Luc Verstraete (1928-2008). Deze leraar grafiek en sierkunsten was vooral bekend om zijn afficheontwerpen voor de IJzerbedevaarten. Zijn cartoons publiceerde Verstraete afwisselend onder de aliasen Luciver en Lucifer.

Als 'Jom' was Willy Mertens vanaf de oprichting de vaste cartoonist van *De Volksunie*, een rol die hij tot zijn onverwachte overlijden in december 1957 vervulde. Sinds 1945 tekende hij daarnaast als 'Sinjoorke' voor 't *Pallierterke*. [ADVN, VY900001]

De Eenheidsstaat België

Moeder België tot Vlaanderen: Handen af 'k heb u al honderd keren gezegd dat als ge iets moet hebben, ge het in 't Frans moet vragen en niet te gulzig zijn.

Op 22 mei 1965, daags voor de parlementsverkiezingen, bracht *De Volksunie* een cartoon van 'Picha' (Jean-Paul Walravens) die de naderende politieke mokerslag van de partij verbeeldde. [ADV N, VTA795]

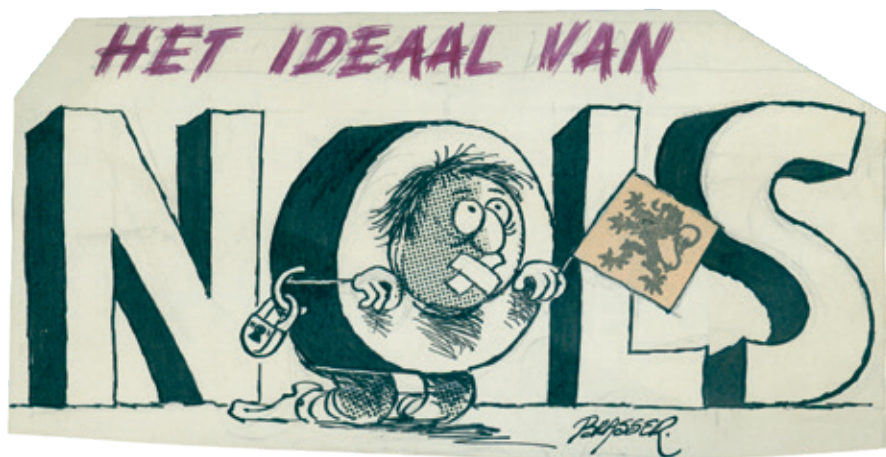
Een jaar later werd *De Volksunie* omgedoopt tot het weekblad *Wij, Vlaams Nationaal*. De man achter deze omvorming was Toon Van Overstraeten, hij vervulde van dan af de functie van hoofdredacteur. De forse stap van partijblad naar breed informatieblad was het gevolg van de geslaagde parlementsverkiezingen (23 mei 1965) waarbij de Volksunie (VU) haar Kamerzetels van 5 naar 12 bracht. 1965 werd dan ook beschouwd als 'het jaar van de grote doorbraak'. Die politieke mokerslag werd uitgebeeld in een cartoon van Picha (Jean-Paul Walravens) die een VU-hamer liet neersuizen op een angstig wegvlochtende Theo Lefèvre, toen eerste minister van België. Het eerste nummer van *Wij* verscheen op 27 november 1965 en toonde op zijn laatste pagina onder de rubriek ongetWijfeld een resem cartoons van onder meer Leo Dress. Van Overstraeten stelde duidelijk dat hij met *Wij* een traditie wilde starten om jong tekenalent een kans te geven. Een traditie die zijn opvolgers onverminderd zouden verderzetten.

Vrolijke Brasser

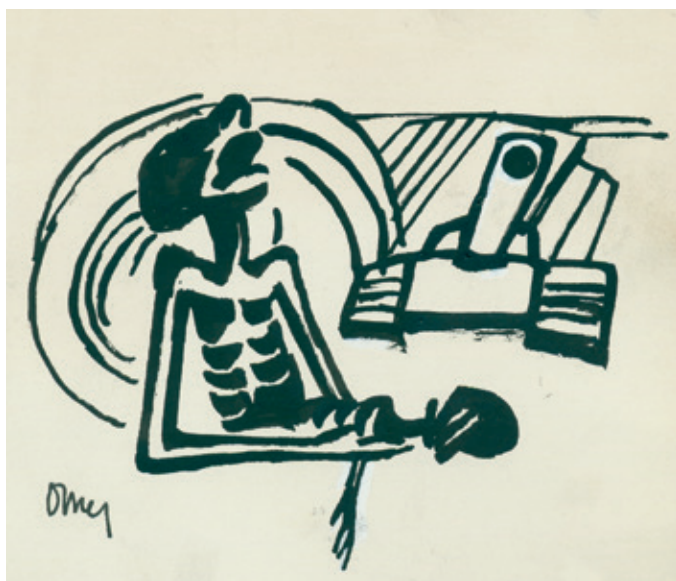
Vanaf jaargang 1966 kwamen wekelijks cartoons van Brasser (Pol De Valck) en van Omer (Omer Pessemier) aan bod. Pol De Valck (1937-2007) haalde zijn artiestennaam bij de spotnaam voor de inwoners

Op 27 november 1965 debuteerde 'Leo Dress' (Leo Dresselaers) in *Wij* met de absurde gagstrip 'Juan de anarchist'. [ADV N, VTB831]

van de Vlaams-Brabantse gemeente Humbeek, zijn geboortedorp. Van kindsbeen af bedacht en tekende hij verhaaltjes die in de stamkroeg van zijn vader te kijk lagen. Volksjongen Pol stond dicht bij de plaatselijke christelijke zuilorganisaties. Vandaar dat hij na een loopbaan bij magazinedrukkerij ASAR in Anderlecht medewerker werd op de redacties van onder meer *Raak* (KWB), *Straal* (CM), *Wijzer* (KWB) en *Opzie* (KAJ). Vanuit ASAR was het kort wandelen naar de *Wij*-redactie die in een nabijgelegen drukkerij onderdak had. Brasser bracht er wekelijks zijn tekeningen. Van Overstraeten had hem de laatste pagina van het blad toevertrouwd waarop Brasser, onder de titel *Brasser ziet...*, met een handvol cartoons de politieke week kon hekelen. Het tekenwerk van Brasser, dat ook wekelijks in 't *Pallietkerke* te zien was, had niet zo'n hoge grafische waarde, maar was wel pittig, lachwekkend en steeds ad rem. Eén van zijn sterke tekeningen beeldde de strijd tussen de VU en de BRT uit. De openbare omroep weigerde de VU schermtijd terwijl de traditionele partijen alle faciliteiten kregen, maar de VU trok aan het langste eind.

Vanaf september 1966 nam Pol De Valck, alias 'Brasser', wekelijks in de rubriek '*Brasser ziet...*' de politieke actualiteit op de korrel. Onder meer Roger Nols, de Franstalige burgemeester van Schaarbeek, moest het geregeld ontgelden. [ADV, VTA893]

Sterke Omer

Het werk van Omer Pessemier (1935-2006) daarentegen was grafisch sterker. Afkomstig van Smeerebbe-Vloerzegem was hij leraar tekenen aan het Sint-Thomasinstituut in Brussel. Pessemier werkte ook mee aan andere tijdschriften zoals de kinderkrant *Pats* van De Standaardgroep en *Nieuw Vlaanderen*, het tweemaandelijks jongerentijdschrift dat in 1967 door onder meer Willy Kuijpers werd opgericht. Het grafische

talent van Omer was ook Van Overstraeten niet ontgaan. Beide mannen leerden elkaar beter kennen tijdens verblijven in de Lanquedoc.

De sterkte van Omer lag hem in de eenvoudige maar krachtige grafiek. Als voorbeeld telt de forse grendel waarmee de VU haar strijd tegen de Grendelgrondwet voerde. Ook na de verkiezingen van 31 maart 1968 maakte de VU opnieuw een sprong voorwaarts waardoor de *Wij*-redactie uitgebreid kon worden. Zowel Brasser als Omer leefden zich voluit met prenten rond de VU-winst en de opdonder die de traditionele partijen hadden geleden. Ander sterk werk van Omer was de schrijnende cartoon waarin hij de opstand in Tsjecho-Slowakije (Praagse Lente, 1968) en de genocide in Biafra (1967-1970) in een reeks beelden met elkaar verbond.

Op 31 augustus 1968 publiceerde *Wij* deze tekening van 'Omer' (Omer Pessemier), waarin de Praagse Lente en de hongersnood in Biafra samenkwamen in één krachtig beeld. [ADV, VTB984]

Vanaf 1972 deden de cartoons van 'Ian' (Jan De Graeve) hun intrede in *Wij*. Typisch voor zijn minimalistische aanpak: een personage dat in het eerste prentje iets begon te zeggen, waarna in het tweede prentje de zin werd afgerond met een clou. [ADVN, VTA 865]

Rechtstreeks vanuit de Wetstraat

In *Wij* van 18 maart 1972 deed een nieuwe tekenpen zijn intrede, meer bepaald deze van Ian. Jan De Graeve (1941) volgde als ambtenaar bij het *Beknopt Verslag* de dames en heren in het parlementaire halfroond van nabij. De bijwijlen grappige cartoons vloeiden zo uit zijn pen, en ook deze gingen alle mediarijtingen uit. De *Wij*-lezers genoten ervan. Ian kwam geregeld op de redactie, meestal tijdens de middagpauze en vergezeld van zijn Vlaamsgezinde parlementaire collega's Dries Caluwaerts en Joris Dedeurwaerder.

Midden jaren 1970 trad, onder het pseudoniem Gejo, Jos Geboes uit Borgerhout aan. Ook hij hekelde het binnenlandse politieke gebeuren. Gejo was een leraar en publiceerde in tal van tijdschriften. Hij toonde zijn cartoons op meerdere cartoonfestivals in binnen- en buitenland, waar hij tal van prijzen won.

De Leeuw van Vlaanderen

Toen de VU in 1984 30 jaar bestond en *Wij* 20 jaar, gaf de redactie aan Gejo de opdracht om een stripverhaal te tekenen. Het werd een eigentijdse versie van *Conscience's Leeuw van Vlaanderen*. De strip liep wekelijks van oktober 1983 tot mei 1984. In dat jaar werd de reeks in boekvorm uitgegeven. Achteraf leverde Gejo nog het stripverhaal *Het Dolle circus*.

Cartoon van 'Omar' naar aanleiding van de eerste staatshervorming onder de regering-Eyskens IV (1968-1972). Het akkoord voorzag drie gemeenschappen en gewesten, maar Brussel bleef het grote knelpunt. [ADVN, VTA900]

Na het afhaken van Gejo trad een nieuwe pen aan: Redmond (Raymond De Feyter). Als personeelslid van de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (VUM) waar ook *Wij* gedrukt werd, leverde deze West-Vlaming zijn wekelijks prenten.

Siertuin

Met dit overzicht is niet alles gezegd over de cartoonisten die voor *Wij* tekeningen aanleverden. Zo waren er verder ook Dani (Dani Dacquín), hugOKÉ (Hugo De Kempeneer), Ploeg (Eddy Ploegaerts), Titte (Herman Dens), Leo Fabri en vele anderen. En wanneer er geen cartoons ter beschikking waren, kropen leden van de redactie in de eigen tekenpen.

In zijn boek *Wij Vlaams Nationaal. 30 jaar Volksuniepers doorgelicht* uit 1984 schrijft Wilfried Vandaele dat Toon Van Overstraeten hem "met trots doet opmerken dat het partijorgaan steeds een kweekschool van grafisch talent is geweest, aangezien een aantal van de nu beroemde cartoontekenaars hun eerste schuchtere pennetrekjes publiceerden in *De Volksunie of Wij*". Achteraf bekeken lijkt het eerder om een siertuin van Vlaams tekentalent te gaan.

[Maurits Van Liedekerke]

Bronnen bij deze bijdrage: G. Durnez, *De lachende tekenpen: grafiese humor uit Vlaanderen*, Hasselt, 1964 ; K. De Decker, *Slalom van de Vlaamse humor*, Hasselt, 1972 ; D. De Laet & T. Martens, *De zevende kunst voorbij: het cartoon in België*, Brussel, 1979 ; P. Vandecasteele, *Het politiek cartoon in Vlaanderen na 1945: van een haha- naar een a-ha beleving*, Rijksuniversiteit Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1983 ; W. Vandaele, *Wij, Vlaams Nationaal: 30 jaar Volksunie-pers doorgelicht*, Antwerpen, 1984 ; W. Y. Buelens, *De kracht van de karikatuur: Een visuele analyse van De Volksunie-Wij tussen 1955 en 1970*, KU Leuven, onuitgegeven masterproef, 2025.

Boven: Edmond Leburton, Leo Tindemans en Willy De Clercq worden op de korrel genomen door cartoonist Jos Geboes, alias 'Gejo'.

[ADVN, VTA862]

Rechts: Impressie van cartoonist 'Guust' van de tweede Mars op Brussel (1962). [ADVN, VTA824]

